

הפלונטר של המיגו

יחיאל לב

קושיית ה'עילוי ממיצ'יט'

ישנה פירכא שהקשה ה'עילוי ממיצ'יט' על דין מיגו, והיא אולי הגורם המרכזי לכך שמיגו לא יכול להוציא ממון. כאשר אדם יודע שיעשו לו מיגו, אז ממילא הטענה ה'חלשה' לכאורה הופכת להיות שווה באותה מידה לטענה ה'חזקה' כי בשניהם האדם נאמן באותה מידה. א"כ, אדם לא יכול להיות נאמן במיגו של 'מה לי לשקר' בטענה שהוא איש אמת ובחר דווקא בטענה החלשה, שהרי הטענה ה'חלשה' כבר לא חלשה ואין שום הוכחה לנאמנות בכך שהאדם בחר לטעון אותה. אבל מאידך גיסא, אם נקבע שלא עושים 'מיגו', אז ממילא כל אדם שיטען טענה חלשה שוב יצטרך להיות נאמן במיגו שיכול לטעון טענה חזקה ואז אנו נכנסים ל'פלונטר'. כך הסביר ה'עילוי ממיצ'יט' את העובדה שמיגו מועיל רק להחזיק ולא להוציא, שהרי כוחו מאד מוגבל¹.

חולשתו הכללית של המיגו

'מלוא הרועים' ועוד אחרונים העלו בעיה נוספת במיגו: הוא מבוסס על הנחת יסוד שאנשים מכירים את כל הטענות בעולם, וכיוון שזו הנחה מאד מוגבלת, אז ממילא נחלש כוחו של המיגו. עכ"פ גם החולשה הזו וגם הפירכא שהבאנו לעיל מחלישות את כוחו של המיגו מצד היותו נותן נאמנות של 'מה לי לשקר'. אבל יש עוד צד למיגו שהוא תמיד יכול להועיל, והוא כלל לא נפגע מהחולשות שהצגנו על טענת המיגו. אפשר להבין את כוחו של המיגו בתור 'כח טענה' ואז המיגו עדיין נותן כח מסוים, אמנם הוא לא אומר שאני בהכרח דובר אמת, אבל כח הטענה מעביר את חובת ההוכחה אל השני כפי שנבאר.

כוחו של המיגו לשמש כ'כח טענה'

ניקח מקרה לדוג' כדי להסביר את העיקרון. אדם הלווה את חברו סכום כסף, וסיכמו ביניהם שתאריך הפירעון יהיה במועד מסוים. שבוע לאחר הזמן המיועד להחזרת ההלוואה, מגיע המלווה ותובע את הלווה שעדיין לא החזיר את ההלוואה. הבעיה שלו היא שאין לו שום הוכחה לטענה זו. הלווה טוען שאמנם היתה הלוואה, אך הוא פרע את החוב מזמן, לפני המועד שנקבע לפירעון. הגמרא קובעת שלכאורה הלווה לא נאמן בטענה זו, שהרי 'חזקה אין אדם פורע תוך זמנו' ולכן טענתו לא הגיונית בלי הוכחה לדבריו. אבל אז בא הלווה וטוען מיגו, הוא נאמן בטענה חלשה זו במיגו שיכל לטעון טענה חזקה שפרע בזמן המיועד לפירעון ואז בטוח הוא היה נאמן².

עכשיו נכניס את הפירכא שהזכרנו לעיל: כיוון שהלווה יודע שגם בטענה החלשה יש לו מיגו, אז ממילא הטענה החלשה כבר לא באמת חלשה והיא שווה באותה מידה לטענה הראשונה שפרע בזמן. אם כך הם פני הדברים, אין כאן טענת 'מה לי לשקר' שנותנת נאמנות, שהרי ללווה היו שני טענות שקר אפשריות כדי לנצח בדין, והוא בחר באחת מהם ששווה בדיוק לחברתה³. אבל, עדיין יש למיגו הזה כח, זהו בדיוק כח הטענה. עצם העובדה שבארגז הכלים של הלווה ישנה טענה שמעבירה את חובת ההוכחה אל המלווה, זה גופא גורם לכך שהמלווה צריך להוכיח את דבריו, אפילו אם בפועל הלווה לא טען טענה זו ובחר בטענה גרועה שמחלישה את כוחו.

ביתר ביאור: במקרה שהצגנו, הלווה הוא המחזיק והמלווה הוא המוציא. המלווה מגיע לדיון בעמדת נחיתות, אין לו הוכחה שהכסף לא נפרע. מ"מ, במקרה שלנו, הלווה הוא לא חכם במיוחד, ולכן במקום

¹ הוא לא הסביר בצורה הגיונית למה מיגו לא מוציא. אבל זה כאילו פיתרון ביניים ל'פלונטר' שהמיגו נתקע בו, המיגו יהיה מוגבל ויועיל רק להחזיק ממון.

² למסקנה, הגמרא שם קובעת שהנתבע מפסיד, כיוון ש'מיגו במקום חזקה לא אמרינן', או משום מיגו דהעזה. בכל אופן, הבאנו דוגמא זו בשביל להדגים עיקרון, גם אם מסקנת הגמרא למעשה שונה מסיבות חיצוניות.

³ כאשר שני הטענות שוות בכוחן, הבחירה להשתמש דווקא באחת מהם לא נותנת לו אמינות. אין לו שום טענה שמוכיחה את אמינותו. רק כאשר טענה אחת חלשה מחברתה, הלווה יכול לטעון את הטענה החלשה ולומר שהוא אמין מצד 'מה לי לשקר'.

לטעון 'פרעתי בזמן' ולדרוך על הנקודה החלשה של המלווה, הוא בחר בטענת 'פרעתי בתוך הזמן' שהיא בעצמה גורמת לו להיות גם בעמדה נחותה של טענה שיש מולה חזקה 'אין אדם פורע בתוך זמנו'. אבל מצד האמת, ברור שהמלווה פה הוא בבעיה, כי הוא התחיל את התביעה עם טענה שאין בצידה שום הוכחה. לכן, המיגו של 'כח טענה' נותן ללווה את הכח האמיתי שיש לו בארגו הכלים, למרות שהוא בחר לא להשתמש בו. כח הטענה מגלה לי באמת מי פה התחיל בעמדה נחותה, וזהו המלווה שאין לו הוכחות על כך שהכסף לא נפרע. זה נקרא 'טענין ליה', ב"ד טוענים בשבילו, או כיוון שבארגו הכלים קיימת טענת 'פרעתי בזמני' שמפילה את המלווה, ממילא המיגו עוזר ללווה להחזיק את הכסף אצלו⁴.

נביא דוגמא יותר פשוטה כדי להבהיר את העניין. אדם תובע את חבירו עם שטר הלוואה, אך אין לו עדים שיכולים להעיד שהשטר אמיתי. במקרה כזה, הנתבע לא יכול להתעלם מהשטר, אלא הוא חייב להגיב בטענה כלשהי⁵. הנתבע טוען שאכן הייתה הלוואה והשטר אמיתי, אבל החוב כבר נפרע. לכאורה הנתבע הביא טענה חלשה ולא מסתברת⁶, אבל הוא נאמן במיגו שהיה יכול לטעון טענה חזקה שהשטר מזויף. גם במיגו הנוכחי, אם אנו מניחים שאדם יודע שיעשו לו מיגו, אז הנתבע לא משיג שום נאמנות בכך שהוא טען שהשטר פרוע. אבל עדיין יש לו כח טענה, בארגו הכלים שלו נמצאת טענה חזקה של שטר מזויף שמגלה לנו את האמת על כך שהתובע הגיע לדיון בעמדה נחותה. ב"ד טוענים בשבילו את כל הטענות האפשריות וכך הוא יוצא מנצח בדיון. זה מיגו של כח טענה.

סיכום

בפועל, ישנם מקרים שיש במיגו כח טענה וכמעט אין כח נאמנות וישנם מקרים שזה הפוך. למשל, במקרה של 'שטרא זייפא', כיוון שזה 'מיגו דשתיק' יש כאן נאמנות מאד חזקה של 'מה לי לשקר'⁷, אבל אין כאן בכלל כח טענה⁸. אז אלו שני צדדים שקיימים במיגו, ובכל מקרה לגופו אנו דנים ממה נובע בדיוק כוחו של המיגו וכמה הוא באמת חזק. ופשוט, וקל להבין, והבן ודו"ק.

במקום הזה גם נכנסת חקירת האחרונים האם מיגו הוא כח טענה או בירור האמת. הרב טוביה מסביר, שאין באמת חקירה האם מיגו הוא אחד משני הדברים הללו, אלא המיגו כולל את שניהם, כפי שאמרנו, ובכל מקרה יש צד יותר משמעותי. 'בירור האמת' זה בעצם הכוונה לטענת 'מה לי לשקר' שטוען לעצמו האדם בעל המיגו, וכח הטענה הוא כפשוטו כפי שהסברנו.

נוסיף ונאמר שבאמת בהרבה סוגיות הגמרא קוראת למיגו 'מה לי לשקר'. אז קצת קשה לומר, שרוב הפעמים המיגו בכלל מבוסס על כח טענה ולא על נאמנות. בכל אופן, ה'בית ישי' מסביר ש'מה לי לשקר' זה כותרת כללית לדיון מיגו וכך הוא נקרא בדר"כ, אבל כח טענה זה סעיף שעובד בהרבה מקומות שהנאמנות לא שייכת.

{ סוכם עפ"י דברי הרב טוביה בר אילן בהסבר דברי ה'בית ישי' }

⁴ כיוון שאנו אומרים שב"ד טוענים למלווה את הטענה החזקה ונותנים לו כח טענה, ממילא נופלת גם החולשה הנזכרת לעיל שאדם לא מכיר את כל הטענות בעולם.

⁵ לכן אין כאן גדר חזק של מיגו דשתיק שהוא מעין 'הפה שאסר' שאנו אומרים לעניין איסורים.

⁶ עצם הימצאות השטר ביד המלווה מוכיחה כאלף עדים שהלוואה עדיין לא נפרעה, אא"כ הנתבע יביא הוכחות לדבריו.

⁷ אם אדם היה כבר בעמדה שהוא רגע לפני הניצחון בדיון, והוא בחר בכל זאת לטעון טענה אחרת שתסבך את הדיון, אעפ"י שבסוף גם בטענה זו הוא נאמן במיגו, עדיין ברור שיש כאן נאמנות של 'מה לי לשקר' מאד חזקה. ראשית, הוא היה צריך רק לשתוק ולא לטעון טענות שאנו בספק אם הוא מכיר אותם. בנוסף לכך, גם לא שייכת הפירכא: כיוון שהוא כבר היה רגע לפני ניצחון בדיון, אז אם הוא בחר ללכת אחורה ולסבך את הדיון, ברור שזה נותן נאמנות, אפילו אם הוא ידע שיעשו לו מיגו בטענתו.

⁸ בפשטות נראה שאין כאן כח טענה, למרות שיש מקום לדון בזה. בארגו הכלים של התובע בעל השטר אין שום טענה חזקה שאמורה להפיל את הנתבע, יש בידו אך ורק שטר מזויף שלא שווה כלום ואת האפשרות שלו לשתוק שהיא מקנה לו נאמנות בלבד ותו לא.